

Anlaşma memorandumunun imzalanması neft-qaz sənayesinin inkişafına təkan verəcək

“Aşqabadda imzalanan “Azərbaycan və Türkmənistan hökumətləri arasında Xəzər dənizində “Dostluq” yatağının karbohidrogen resurslarının birgə kəşfiyyatı, işlənməsi və mənimsənilməsi haqqında Anlaşma Memorandumu” yerli və beynəlxalq gündəmdə özünəməxsus yer qazanıb. Bu, bir tarixi hadisədir. Əlbəttə, gündəmə çıxan bu tarixi hadisə bütün maraqlı tərəflər üçün eyni təsirə malik deyil: məmnunlar olduğu kimi məyuslar da var. Bu işbirliyindən yararlanmaq istəyənlər də, mane olmaq istəyənlər də ola bilər. Yəni danışıqların aparıldığı mövzunun, məsələnin faktik və hüquqi tərəfinin təsviri formasında tertib olunmuş bir sənəd imzalanıb. Bu sənəd mövzu üzrə münasibətləri inkişaf etdirmək məqsədinə xidmət edir”. Bu fikirləri Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsinin sədri Qənirə Paşayeva ölkəmizin Türkmənistan hökuməti ilə bağladığı anlaşma memorandumu ilə bağlı fikirlərinə münasibət bildirərkən dedi. Komitə sədri daha sonra fikirlərinə davam edərək bildirdi:

– Xəzərin öz hekayəsi var, Azərbaycanın neft-qaz sənayesi öz hekayəsinə malikdir. Ölkəmizdə neft sənayesinin tərəqqisi ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi XX əsrin 70-ci illərində Xəzər dənizində yeni yataqların kəşf olunması, ölkəmizin neft emalı, neft-kimya sənayesinin yenidən qurulmasında, çağdaşlaşdırılmasında dönüş mərhələsi kimi dəyərləndirilə bilər. Yetmişinci illərdə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə respublikaya dəniz yataqlarının işlənilməsi üçün yeni avadanlıq,

o cümlədən qazma qurğuları, 2 500 ton yük qaldıra bilən kran gəmisi, geofiziki kəşfiyyat işləri apararı, həmçinin borudüzən gəmilər və başqa texniki vasitələr gətirilib. “XəzərDənizNeftQaz” Ümumittifaq Sənaye Birliyi 70-ci illərdə yaranıb. Keçmiş SSRİ-nin Neft Sənayesi Nazirliyi Xəzərin bütün sektorlarında geoloji - kəşfiyyat, qazma, işlənmə, istismar və digər işlərin aparılmasını respublikamızın neftçilərinə həvalə edib. Dənizin 200 metr dərinliyindəki sahələrdə işləməyə imkan verən qurğuların alın-

ması nəticəsində dənizin daha dərin sahələrində zəngin neft-qaz yataqlarının kəşf olunmasına imkan yaranıb; bununla “Bulla-dəniz” yatağının işlənilməsinə başlanıb (1975), eləcə də, “Güneşli” (1979), “Çıraq” (1985), “Azəri” (1988), “Kəpəz” (1989) yataqları aşkar edilib”. Azərbaycanın sovet dönməsində olduğu kimi, müstəqillik illərində də, birmənalı olaraq, Xəzərdə dialoq, anlaşma, işbirliyi, sabitlik mühitinin yaradılmasında maraqlı olduğunu xatırladan Qənirə Paşayeva dedi:
– 20 sentyabr 1994-cü ildə Bakıda

Heydər Əliyevin şah əsərlərindən olan “Əsrin müqaviləsi”nin – Xəzər dənizində neft yataqlarının işlənilməsi, hasilatın pay bölgüsü haqqında müqavilələrin imzalanmasına nail olunub. Xəzərin mineral sərvətlərindən yararlanmaq üçün dünyanın aparıcı neft şirkətlərinin, xarici yatırımcıların cəlb edilməsi üzrə önəmli siyasi-iqtisadi addım olub, bu yöndə ilk dəfə olaraq Xəzər dənizində beynəlxalq işbirliyinə yol açılıb.

Respublikamız Xəzər dənizinin hüquqi statusunun müəyyənləşdirilməsi üçün ilk təşəbbüs göstərən ölkələrdən biridir. Bu səylər Xəzər dənizində bölgü məsələləri üzrə bütün sahilyanı ölkələrin mövqelərinin yaxınlaşdırılmasına və ümumi razılığın əldə edilməsinə xidmət edib.

2001-ci il noyabrın 29-da “Azərbaycan və Qazaxıstan respublikaları arasında Xəzər dənizinin dibinin bölünməsi haqqında”, 23 sentyabr 2002-ci ildə “Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında Xəzər dənizinin dibinin həmhüddud sahələrinin bölünməsi haqqında” və 14 may 2003-cü ildə “Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında Xəzər dənizinin dibinin həmhüddud sahələrinin bölgü xətlərinin kəsişmə nöqtəsi haqqında” sazişlərin imzalanmasına nail olunub.

Nəhayət, Xəzəryanı dövlətlər arasında qarşılıqlı kompromis və mövqelərin yaxınlaşması nəticəsində “Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında” Konvensiya imzalanıb (12 avqust 2018-ci il). Yəni Xəzər dənizinin hüquqi statusu üzrə ümumi razılışmanın əldə edilməsi, Azərbaycanın Xəzər dənizi üzrə sərgilədiyi strategiyasının məqsədyönlü və əsaslı olduğunu bir daha göstərir.

Bizim “Kəpəz”, türkmən qardaşlarımızın isə “Sərdar” adlandırdığı, zəngin neft-qaz ehtiyatlarının olduğu bilinən yataq iki ölkənin dəniz sərhədində yerləşir. Həmin yataq sovet dönməsində bizim neftçilər tərəfindən, dənizin 4 kilometr dərinliyindəki layda kəşf olunub və ilk kəşfiyyat quyusu orada 1989-cu ildə qazılıb.

Keçmiş adı ilə “Kəpəz”, yaxud, türkmən qardaşlarımıza görə “Sərdar” artıq yeni ad, yeni status, yeni imkanlarla tanınır: Bu tanınmanın adı “Dostluq”. “Dostluq” olanadək – uzun illər ərzində yatağın işlənməsi mümkün olmayıb.

Prezident İlham Əliyev Türkmənistana üç dəfə (28-29 noyabr 2008-ci il, 21-22 noyabr 2018-ci il, 10 oktyabr 2019-cu il), Prezident Qurbanqulu Berdiməhəmmədov Azərbaycana 6 dəfə (19-20 may 2008-ci il, 18 noyabr 2010-cu il, 12 iyun 2015-ci il, 08-09 avqust 2017-ci il, 25 oktyabr 2019-cu il, 11 mart 2020-ci il) səfər edib.

Aydın görünür ki, Xəzər dənizinin orta xətt koordinatları üzrə iki qardaş respublika arasında, dövlət başçıları səviyyəsində ardıcıl təmaslar, qarşılıqlı səfərlər bütün məsələlərin qarşılıqlı olaraq qənaətbəxş səviyyədə həlli üçün zəmanətli ortam yaradıb.

Qənirə Paşayeva Azərbaycanla Türkmənistan arasında yüksək səviyyədə əldə olunmuş razılışmaya əsasən 21 yanvar 2021-ci il tarixində imzalanan memorandumla bağlı fikirlərini belə yekunlaşdırdı:

– Memorandumun imzalanması bir tarixi hadisədir, bu, ölkəmizin neft-qaz strategiyasının inkişafında böyük önəmə malikdir;

– “Dostluq”dan hasil olunacaq neft-qaz respublikamızın mükəmməl, çoxfunksiyalı infrastrukturunu və ixrac kəmərləri ilə daşınacaq;

– neft-qaz ixracatçısı olan respublikamızın həm də tranzit ölkə kimi önəmini artıracaq;

– sənədin imzalanması Azərbaycanla Türkmənistan arasında energetika və neqliyyat-kommunikasiya sahələrində işbirliyinin yeni mərhələyə qaldırılmasında çox önəmli addımdır;

– sənəd, həmçinin Xəzər dənizinin dibinin bölünməsi üzrə dialoqun, işbirliyinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir;

– bu layihənin çox böyük beynəlxalq və regional önəmi var;

– memorandumun imzalanması Xəzər dənizində bütün məsələlərin məhz dialoq, işbirliyi ortamında həll oluna biləcəyini bir daha sübut edir;

– memorandum Xəzər regionunda enerji, neqliyyat-kommunikasiya layihələrinin həyata keçirilməsinə və xarici yatırımcıların bu layihələrə cəlb edilməsinə, habelə Azərbaycanın neqliyyat-tranzit potensialının möhkəmlənməsinə yeni imkanlar yaradır.

**Hazırladı:
Zərifə BƏŞİRQIZI,
“Xalq qəzeti”**